

УДК 336.77:336.6

DOI:10.30837/nc.2020.4.71

Дуальна форма здобуття освіти — втілена реальність

Юрій Журавльов,

кандидат технічних наук, доцент,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури

Вважається, що Німеччина є родоначальником системи дуальної освіти. Досвід німців служить зразком для всього Європейського Союзу в цілому. Безперечно, німецька система професійної освіти відрізняється розвиненим інститутотом наставництва, практико-орієнтованим навчанням і активною участю бізнесу в підготовці кадрів. Дана форма навчання тут введена в суворі законодавчі та нормативні рамки і здійснюється за підтримки торгівельно-промислових, ремісничих палат і бізнесу.

Проте, ми маємо власну історію дуальної освіти у вигляді так званих заводів-втузів (ВТУЗ, *російською* — высшее техническое учебное заведение), які були створені в СРСР у 30-х роках минулого століття, але не отримали тоді достатнього розвитку. Слід відмітити, що перший в СРСР втуз був створений у 1929 р. на базі Дніпровського інженерно-будівельного інституту м. Запоріжжя. Зазвичай,

втузи організовувалися на базі крупних промислових підприємств з метою підготовки інженерів з числа робітників цього та близьких за профілем виробництв. Навчання проводилося як з відривом (до 5 місяців протягом навчального року), так і без відриву від виробництва при циклічній зміні форм навчання за тижнями, місяцями, семестрами. Навчальний процес відрізнявся органічним поєднанням аудиторних занять з виробничою діяльністю за спеціальністю на підприємстві протягом всього періоду навчання (5,5–6 років). Співвідношення часу роботи на виробництві та навчальних занять — 1:1 [1].

Питання скорішого впровадження дуальної вищої освіти наразі не потребує додаткового обґрунтування. Зазначимо лише, що навчання саме за дуальною формою, на наш погляд, дозволить забезпечити випускникам ТОП-10 компетенцій, найбільш затребуваних у 2020 р. (за даними доповіді The future of jobs Всес-

Таблиця 1

Порівняльний аналіз форм здобуття освіти

Найбільш затребувані компетенції	Інституційна	Індивідуальна	Дуальна
Вміння вирішувати складні завдання	+	+	+
Критичне мислення		+	+
Креативність	+	+	+
Управління людьми	+		+
Навички координації, взаємодії	+		+
Емоційний інтелект	+		+
Судження і прийняття рішень	+	+	+
Клієнтоорієнтованість			+
Уміння вести переговори			+
Когнітивна гнучкість	+	+	+

(Розробка автора)

вітнього економічного форуму (The world economic forum) 2017 р.) В табл. 1 наведено порівняльний аналіз різних форм здобуття освіти в Україні відносно можливості забезпечення здобувачів найбільш затребуваними компетенціями.

26 січня 2018 р. на розширеному засіданні Колегії Міністерства освіти і науки України було прийнято Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні. У цій Концепції передбачається встановлення рівноправного партнерства закладів вищої, фахової передвищої, професійно-технічної (професійної) освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття останніми досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптація в умовах реальної професійної діяльності.

Робоча група МОН з реалізації I та II етапів Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти у вищій та фаховій передвищій освіті розробила документ, що має назву “Пояснення до Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти” [2, с.47], в якому надала певні орієнтири для тих закладів освіти, які спробують започаткувати дуальну форму здобуття освіти (далі, ДФЗО).

Вважаємо за доцільне надати ці орієнтири.

Організація ДФЗО: заклад освіти приймає рішення про впровадження дуальної форми здобуття освіти з урахуванням

потреб ринку праці, визначає перелік освітніх програм, за якими навчання за дуальною формою є доцільним, та укладає двосторонні договори з роботодавцями про співпрацю в організації ДФЗО; в організації здобуття освіти за дуальною формою беруть участь роботодавці, які мають достатню матеріально-технічну базу, а також кадрові ресурси для забезпечення практичного навчання на робочих місцях за відповідною спеціальністю; здобуття освіти за дуальною формою здійснюється відповідно до освітніх програм закладу освіти.

особливості організації освітнього процесу за дуальною формою відображаються в індивідуальних навчальних планах.

Заклад освіти має право організувати навчання за дуальною формою для спеціально сформованих груп чи окремих здобувачів освіти з метою забезпечення їх індивідуальної освітньої траєкторії навчальне навантаження здобувача освіти розподіляється між навчанням в закладі освіти та на робочому місці в залежності від особливостей освітньої програми.

Для організації здобуття освіти за дуальною формою використовують різні моделі, які включають, але не обмежуються такими:

— *інтегрована модель* — модель поділеного тижня (кілька днів протягом тижня у закладі освіти, інша частина тижня — на робочому місці);

— *блочна модель* — навчання у закладі освіти та на робочому місці за блоками (два тижні, місяць, семестр);

— *часткова модель* — частина навчання на робочому місці покривається за рахунок навчання у навчально-практичних центрах та ін.

Атестація здобувача освіти за дуальною формою здійснюється відповідно освітньої програми. Із роботодавцем погоджується тема випускної кваліфікаційної роботи. Представники роботодавця можуть бути включені до складу експертної комісії закладу освіти.

Порядок зарахування здобувачів освіти на навчання за ДФЗО:

— заклад освіти готує тристоронній договір про здобуття освіти за дуальною формою і спільно із здобувачем освіти та роботодавцем розробляє та погоджує індивідуальний навчальний план здобувача;

— переведення здобувачів освіти на здобуття освіти за дуальною формою здійснюється, як правило, до початку навчального семестру, або протягом 14 календарних днів від його початку;

— у разі зарахування здобувача освіти на дуальну форму здобуття освіти чи передчасного припинення дії договору про здобуття освіти за дуальною формою за здобувачем зберігається право на отримання стипендії та інших соціальних гарантій.

Особливості реалізації навчання за ДФЗО:

— після прийняття рішення про впровадження ДФЗО заклад освіти приймає відповідні внутрішні документи, призначає особу (осіб), що виконуватиме обов'язки координатора від закладу освіти, та може за потреби створювати відповідні структурні підрозділи;

— для контролю якості освіти заклад освіти має проводити регулярні зустрічі із роботодавцями (не рідше одного разу на рік) та забезпечити зворотній зв'язок від здобувачів освіти за участі особи, що виконує обов'язки куратора, про відповідність результатів навчання на робочих місцях цілям та вимогам освітньої програми, при цьому роботодавець створює умови для підвищення професійного рівня наставників.

В ХНУБА вже були на той час певні теоретичні напрацювання щодо ДФЗО [3, с.12], що дозволило розпочати такий пілотний проект з 1 вересня 2018 р. Проект був започаткований на базі механіко-технологічного факультету для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 151 “Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології”. До цього проекту приєдналися здобувачі магістерського рівня вищої освіти спеціальності 192 “Будівництво та цивільна інженерія”. Були підготовлені нормативні документи: “Тимчасове положення про дуальну форму здобуття освіти у Харківському національному університеті будівництва та архітектури”, тристоронній договір між закладом вищої освіти,

Таблиця 2

Інтегрована модель здобуття дуальної освіти

Графік освітнього процесу	Заклад вищої освіти	Підприємство
1 семестр	Теоретичне навчання (понеділок, вівторок) — 8 годин на тиждень	Практичне навчання (середа, четвер, п'ятниця) — 10 годин на тиждень
2 семестр	Теоретичне навчання (понеділок, вівторок) — 8 годин на тиждень	Практичне навчання (середа, четвер, п'ятниця) — 10 годин на тиждень
3 семестр	Випускна кваліфікаційна робота магістра	Виконується на замовлення підприємства, враховуючи вимоги освітньої програми

(Розробка автора)

роботодавцем і здобувачем вищої освіти, відповідні індивідуальні навчальні плани здобувачів з врахуванням пропозицій підприємств-учасників.

Для запровадження прийнята інтегрована модель здобуття освіти за дуальною

формою [1, с.52], яка була формалізована у вигляді, наведеному в табл. 2.

У пілотному проекті взяли участь приватна фірма “Золотий переріз” — українська інжинірингова компанія, яка вже більше двадцяти років пропонує

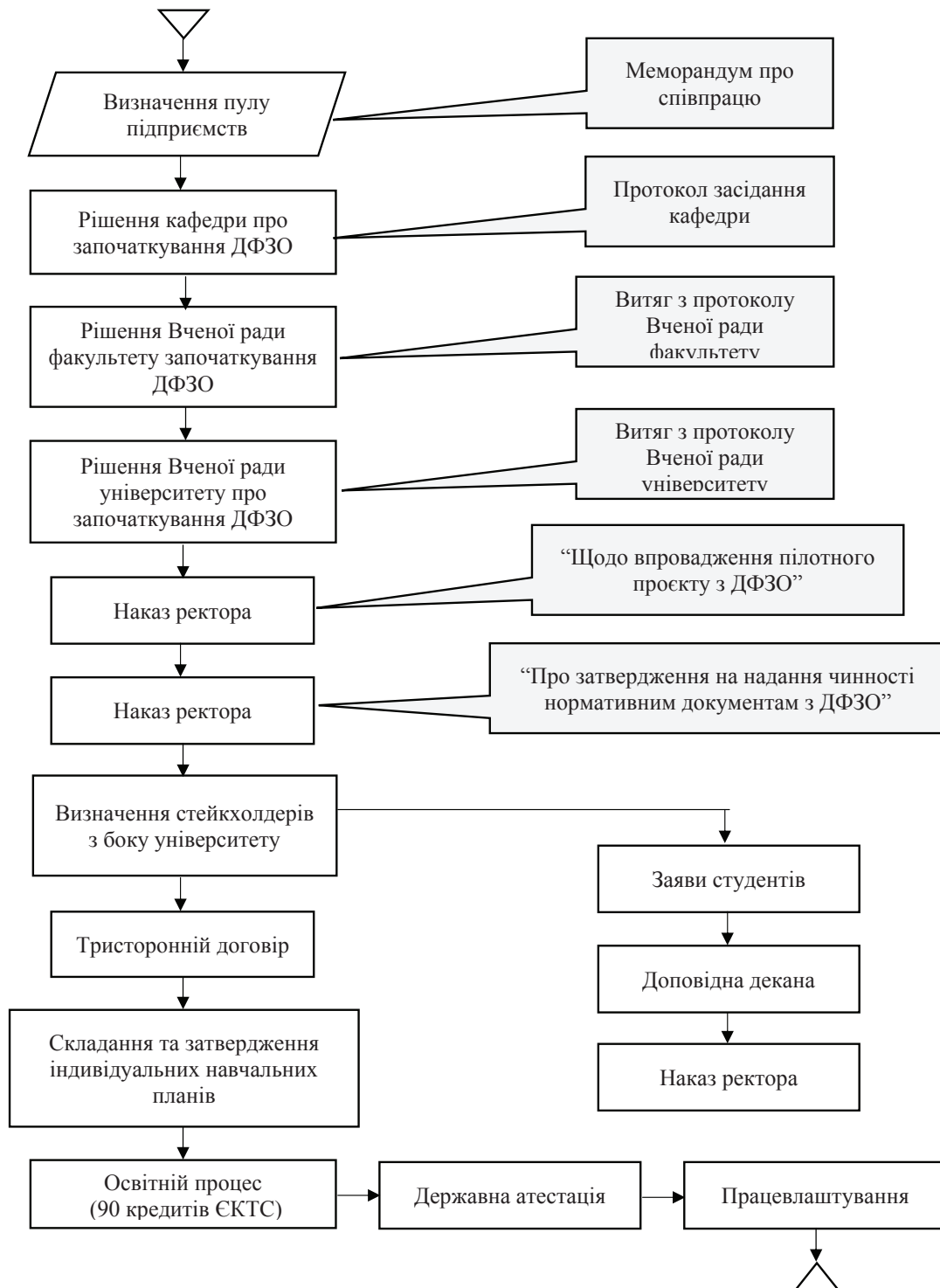

Рис. 1. Покроковий алгоритм пілотного проекту з організації та впровадження ДФЗО (розробка автора)

свої послуги в сфері модернізації, будівництва та реконструкції інженерних систем; приватне підприємство “ГОЛДЕН і К0” — монтаж, сервіс, виготовлення вентиляційних систем, систем автоматики; ТОВ “ВЕЗА — Україна” — провідний оператор на українському ринку систем вентиляції, кондиціонування та опалення; компанія ОВЕН — вітчизняний виробник контрольно-вимірювальних пристроїв та пристроїв для промислової автоматизації.

Всі студенти успішно пройшли навчання, під час якого за кошти підприємств підвищили власну кваліфікацію з отриманням відповідних сертифікатів. Вони були зараховані на певні посади відповідно до наказу по підприємству, отримували заробітну платню згідно з штатним розкладом. На “відмінно” захистили випускні кваліфікаційні роботи магістрів, виконані в інтересах підприємств.

Наразі всі вони працевлаштовані на цих підприємствах. Таким чином, здобувачі, що брали участь в пілотному проєкті, реалізували індивідуальну траєкторію навчання [4, с.22].

Ефективність ДФЗО, на наш погляд, має декілька складових: *політичну* — відповідає політиці в сфері якості вищої освіти, що зафіксовано у положенні щодо внутрішньої системи забезпечення якості освіти та освітньої діяльності університету; *соціальною* — працевлаштування за відповідною спеціальністю; *методичною* — налагодження та актуалізацію прогресивних технологій освітнього процесу, на працювання нових процедур і алгоритмів здобуття вищої освіти; *економічну* — придбання за кошти підприємств-партнерів сучасного лабораторного обладнання, що забезпечить можливість проводити лабораторні та практичні заняття з декількох навчальних дисциплін освітніх програм першого та другого рівнів здобуття освіти за спеціальністю 151 “Автоматизація та комп’ютерно-інтегровані технології”.

Треба відмітити, що в межах пілотного проєкту була відпрацьована процедура

призначення наукового консультанта з питань впровадження ДФЗО на підприємстві, яке взяло участь у пілотному проєкті, де прикінцевим документом є відповідний наказ по університету.

Узагальнюючи досвід пілотного проєкту, вважаємо за доцільне надати практичні рекомендації у вигляді покрокового алгоритму пілотного проєкту з організації та впровадження ДФЗО (рис. 1).

Маємо впевненість, що результати пілотного проєкту з ДФЗО для магістрів спеціальності 151 “Автоматизація та комп’ютерно-інтегровані технології” можливо використовувати і для інших спеціальностей університету, які бажають впровадити таку технологію освіти.

Література

1. *Большая Советская Энциклопедия*. Москва : Сов. энциклопедия, 1969–1978.
2. *Давліканова О.* Пояснення до Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://hdzva.edu.ua/wp-content/uploads/2019/10/pyasnennya-do-polozhennya-pro-dualnu-formu-zdobuttya-osvyty.pdf>
3. *Журавльов Ю.В., Севідов С.М.* Дуальна система навчання // Науково-методичне забезпечення сучасного освітнього процесу в технічному університеті : колективна монографія. Вип. 2. / С.О. Даньшева, Ю. В. Журавльов, Д. Л. Череднік та ін. Варшава : Diamond trading tour, 2018. С. 12–18.
4. *Журавльов Ю.* Індивідуальна траєкторія навчання // Новий Колегіум. 2017. №3. С. 22–26.
5. *Постанова Кабінету Міністрів України* “Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності” від 30 грудня 2015 р. №1187 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text>

06.09.202